

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC Y DƯỢC**

NÔNG PHƯƠNG MAI

**HIỆU QUẢ CAN THIỆP GIÁO DỤC SỨC KHỎE
RĂNG MIỆNG CHO NGƯỜI CAO TUỔI DÂN TỘC SÁN DÌU
MẮC BỆNH QUANH RĂNG TẠI XÃ NAM HÒA
HUYỆN ĐỒNG HỖ - THÁI NGUYÊN**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ Y TẾ CÔNG CỘNG

Thái Nguyên, năm 2020

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC Y DƯỢC**

NÔNG PHƯƠNG MAI

**HIỆU QUẢ CAN THIỆP GIÁO DỤC SỨC KHỎE
RĂNG MIỆNG CHO NGƯỜI CAO TUỔI DÂN TỘC SÁN DÌU
MẮC BỆNH QUANH RĂNG TẠI XÃ NAM HÒA
HUYỆN ĐỒNG HỖ - THÁI NGUYÊN**

Chuyên ngành: Vệ sinh xã hội học và Tổ chức Y tế

Mã số: 62 72 01 64

Chuyên ngành chuyển đổi: Y tế công cộng

Mã số: 9.72.07.01

LUẬN ÁN TIẾN SĨ Y TẾ CÔNG CỘNG

**Người hướng dẫn khoa học: 1. GS. TS. Hoàng Khải Lập
2. TS. Hoàng Tiến Công**

Thái Nguyên, năm 2020

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nghiên cứu được trình bày trong luận án là trung thực và chưa từng được công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 01 năm 2020

Nông Phương Mai

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin trân trọng và cảm ơn Ban Giám hiệu, Phòng Đào tạo, các Phòng, Bộ môn và các Thầy giáo, Cô giáo, cán bộ Trường Đại học Y Dược – Đại học Thái Nguyên đã trang bị cho tôi kiến thức, tạo mọi điều kiện giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành Luận án.

Với lòng kính trọng và biết ơn sâu sắc, tôi xin được bày tỏ lòng biết ơn chân thành tới GS.TS.Hoàng Khải Lập – Bộ môn Dịch tễ; TS. Hoàng Tiến Công – Trưởng Khoa Răng Hàm Mặt Trường Đại học Y Dược – Đại học Thái Nguyên, là những người Thầy đã dành nhiều thời gian hướng dẫn, tận tình chỉ bảo và định hướng cho tôi trong suốt quá trình nghiên cứu và hoàn thành Luận án.

Tôi xin trân trọng cảm ơn các nhà khoa học, các cán bộ và nhân viên Khoa Điều Dưỡng, Ban Giám hiệu Trường Đại học Y - Dược Thái Nguyên đã giúp đỡ và tạo điều kiện thuận lợi cho tôi trong suốt thời gian học tập, nghiên cứu đề tài Luận án.

Tôi xin trân trọng cảm ơn Ban lãnh đạo xã Nam Hòa, Lãnh đạo và tập thể Trạm Y tế xã cùng đội ngũ Y tế thôn bản, hội Người cao tuổi xã Nam Hòa đã nhiệt tình hợp tác, giúp đỡ tôi trong quá trình thu thập số liệu nghiên cứu.

Trong quá trình nghiên cứu hoàn thành Luận án, tôi đã nhận được sự động viên, chia sẻ, giúp đỡ của gia đình, anh, chị, em, bạn bè, đồng nghiệp, những người thân. Tôi xin phép được bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc.

Xin trân trọng cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 01 năm 2020

Nông Phương Mai

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC BẢNG	vi
DANH MỤC BIỂU ĐỒ	viii
DANH MỤC HÌNH	ix
DANH MỤC HỘP	x
ĐẶT VẤN ĐỀ	1
Chương 1: TỔNG QUAN	3
1.1. Khái niệm người cao tuổi và thực trạng người cao tuổi.....	3
1.1.1. Khái niệm người cao tuổi.....	3
1.1.2. Tình hình người cao tuổi trên thế giới.....	3
1.1.3. Tình hình người cao tuổi tại Việt Nam.....	5
1.2. Một số đặc điểm và yếu tố nguy cơ bệnh quanh răng ở người cao tuổi.....	6
1.2.1. Một số đặc điểm vùng quanh răng ở người cao tuổi.....	6
1.2.2. Một số yếu tố nguy cơ gây bệnh quanh răng ở người cao tuổi.....	8
1.3. Một số nghiên cứu về bệnh quanh răng ở người cao tuổi trên thế giới và Việt Nam.....	9
1.3.1. Một số nghiên cứu về bệnh quanh răng ở người cao tuổi trên thế giới.....	9
1.3.2. Một số nghiên cứu về bệnh quanh răng ở người cao tuổi tại Việt Nam.....	13
1.4. Các nghiên cứu về giải pháp dự phòng bệnh quanh răng.....	15
1.4.1. Dự phòng bệnh quanh răng cho người cao tuổi bằng phương pháp giáo dục sức khỏe răng miệng.....	15
1.4.2. Một số nghiên cứu về giáo dục sức khỏe răng miệng cho người cao tuổi.....	19
1.4.3. Tình hình nghiên cứu về kiến thức, thái độ và thực hành chăm sóc sức khỏe răng miệng ở người cao tuổi.....	23
1.5. Một số thông tin về địa bàn nghiên cứu.....	31
1.5.1. Một số đặc điểm địa lý và xã hội của địa bàn nghiên cứu.....	31
1.5.2. Một số đặc điểm về kinh tế, văn hóa và phong tục tập quán của người dân tộc Sán Dìu.....	34
Chương 2: ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	38
2.1. Đối tượng nghiên cứu.....	38
2.1.1. Đối tượng cho nghiên cứu mô tả.....	38

2.1.2. Đối tượng nghiên cứu định tính.....	38
2.1.3. Đối tượng nghiên cứu can thiệp.....	38
2.1.4. Tiêu chuẩn loại trừ.....	38
2.2. Địa điểm nghiên cứu.....	39
2.3. Thời gian nghiên cứu.....	39
2.4. Phương pháp nghiên cứu.....	39
2.4.1. Phương pháp và thiết kế nghiên cứu.....	39
2.4.2. Cỡ mẫu và cách chọn mẫu.....	39
2.5. Các biến số nghiên cứu.....	42
2.5.1. Các biến số, chỉ số nghiên cứu cho mục tiêu 1.....	42
2.5.2. Các biến số, chỉ số nghiên cứu cho mục tiêu 2.....	43
2.6. Tiêu chuẩn và cách đánh giá.....	44
2.6.1. Đánh giá tình trạng vùng quanh răng.....	44
2.6.2. Tiêu chuẩn đánh giá kiến thức - thái độ - thực hành chăm sóc sức khỏe răng miệng của đối tượng nghiên cứu.....	50
2.6.3. Cách đánh giá chỉ số hiệu quả và hiệu quả can thiệp.....	52
2.7. Nội dung và phương pháp can thiệp truyền thông giáo dục sức khỏe răng miệng và các bước tiến hành nghiên cứu.....	52
2.7.1. Nội dung can thiệp truyền thông giáo dục sức khỏe răng miệng.....	53
2.7.2. Phương pháp truyền thông giáo dục sức khỏe.....	54
2.7.3. Các bước tiến hành nghiên cứu.....	55
2.8. Công cụ thu thập số liệu.....	60
2.8.1. Phương tiện khám lâm sàng và can thiệp kỹ thuật.....	60
2.8.2. Phương tiện khác.....	61
2.9. Sai số và biện pháp không chế sai số.....	61
2.9.1. Sai số.....	61
2.9.2. Biện pháp khắc phục.....	61
2.10. Phương pháp xử lý số liệu.....	61
2.10.1. Số liệu định lượng.....	61
2.10.2. Số liệu định tính.....	62
2.11. Vấn đề đạo đức trong nghiên cứu.....	63
2.12. Hạn chế trong nghiên cứu.....	64
2.13. Sơ đồ tổng hợp quá trình nghiên cứu.....	65

Chương 3: KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU	66
3.1. Thực trạng bệnh quanh răng và kiến thức - thái độ - thực hành về chăm sóc sức khỏe răng miệng của người cao tuổi dân tộc Sán Dìu năm 2015	66
3.1.1. Đặc điểm chung của đối tượng nghiên cứu	66
3.1.2. Thực trạng bệnh quanh răng của người cao tuổi dân tộc Sán Dìu tại địa bàn nghiên cứu	67
3.1.3. Thực trạng kiến thức - thái độ - thực hành về chăm sóc sức khỏe răng miệng đối tượng nghiên cứu	70
3.2. Đánh giá hiệu quả can thiệp giáo dục sức khỏe răng miệng cho người cao tuổi tại địa bàn nghiên cứu	80
3.2.1. Hiệu quả can thiệp đến kiến thức - thái độ - thực hành chăm sóc sức khỏe răng miệng và bệnh quanh răng của đối tượng nghiên cứu	80
3.2.2. Hiệu quả can thiệp bằng giáo dục sức khỏe đến bệnh quanh răng cho người cao tuổi dân tộc Sán Dìu tại địa bàn nghiên cứu	90
Chương 4: BÀN LUẬN	97
4.1. Thực trạng bệnh quanh răng và kiến thức - thái độ - thực hành về chăm sóc sức khỏe răng miệng của người cao tuổi dân tộc Sán Dìu tại địa bàn nghiên cứu năm 2015	97
4.1.1. Đặc điểm chung về đối tượng nghiên cứu	97
4.1.2. Thực trạng bệnh quanh răng của người cao tuổi dân tộc Sán Dìu tại địa bàn nghiên cứu	98
4.1.3. Thực trạng kiến thức - thái độ - thực hành chăm sóc sức khỏe răng miệng của đối tượng nghiên cứu	102
4.2. Đánh giá hiệu quả can thiệp của truyền thông giáo dục sức khỏe răng miệng cho người cao tuổi tại địa bàn nghiên cứu	114
4.2.1. Hiệu quả can thiệp của truyền thông giáo dục sức khỏe răng miệng về kiến thức - thái độ - thực hành của người cao tuổi	115
4.2.2. Hiệu quả can thiệp bằng truyền thông giáo dục sức khỏe răng miệng đến bệnh quanh răng của đối tượng nghiên cứu	119
KẾT LUẬN	125
KHUYẾN NGHỊ	127
TÀI LIỆU THAM KHẢO	
PHỤ LỤC	

DANH MỤC BẢNG

Bảng 1.1. Tổng Điều tra dân số 1979, 1989, 1999 và 2009 và dự báo Dân số đến năm 2049.....	5
Bảng 3.1. Thông tin chung về đối tượng nghiên cứu.....	66
Bảng 3.2. Chỉ số lợi (GI) của các đối tượng nghiên cứu theo nhóm tuổi và giới ...	67
Bảng 3.3. Chỉ số vệ sinh răng miệng đơn giản (OHI - S) của các đối tượng nghiên cứu theo nhóm tuổi và giới.....	67
Bảng 3.4. Chỉ số tình trạng quanh răng (CPI) của các đối tượng nghiên cứu theo nhóm tuổi và giới.....	68
Bảng 3.5. Số trung bình vùng lục phân theo CPI của đối tượng nghiên cứu theo nhóm tuổi và giới.....	69
Bảng 3.6. Thực trạng kiến thức chung về sức khỏe răng miệng của đối tượng nghiên cứu	70
Bảng 3.7. Thực trạng kiến thức về vệ sinh răng miệng của đối tượng nghiên cứu...	71
Bảng 3.8. Thực trạng kiến thức về mối liên quan giữa sức khỏe răng miệng với sức khỏe toàn thân của đối tượng nghiên cứu.....	71
Bảng 3.9. Mức độ kiến thức về chăm sóc sức khỏe răng miệng theo nhóm tuổi và theo giới.....	72
Bảng 3.10. Thực trạng thái độ về chăm sóc - vệ sinh răng miệng của đối tượng nghiên cứu.....	72
Bảng 3.11. Thực trạng thái độ về xử lý các vấn đề răng miệng của đối tượng nghiên cứu.....	73
Bảng 3.12. Thực trạng thái độ về việc tiếp nhận kiến thức chăm sóc sức khỏe răng miệng của đối tượng nghiên cứu.....	74
Bảng 3.13. Mức độ thái độ của người cao tuổi về chăm sóc sức khỏe răng miệng theo nhóm tuổi và theo giới	75

Bảng 3.14. Thực trạng thực hành các nội dung chăm sóc sức khỏe răng miệng của đối tượng nghiên cứu.....	76
Bảng 3.15. Mức độ thực hành chăm sóc sức khỏe răng miệng của người cao tuổi theo nhóm tuổi và giới	78
Bảng 3.16. Thông tin cơ bản về đối tượng nghiên cứu theo nhóm.....	80
Bảng 3.17. Tỷ lệ trả lời sai kiến thức chung về sức khỏe răng miệng của đối tượng nghiên cứu theo nhóm trước và sau can thiệp giáo dục sức khỏe	81
Bảng 3.18. Giá trị trung bình về thái độ của nhóm nghiên cứu trước và sau can thiệp giáo dục sức khỏe.....	86
Bảng 3.19. Thực trạng thực hành chăm sóc sức khỏe răng miệng của đối tượng nghiên cứu theo nhóm trước và sau can thiệp giáo dục sức khỏe	86
Bảng 3.20. Hiệu quả can thiệp đối với chỉ số lợi (GI) ở mức độ kém của người cao tuổi trước và sau can thiệp của hai nhóm.....	90
Bảng 3.21. Hiệu quả can thiệp đối với chỉ số vệ sinh răng miệng đơn giản (OHI - S) của người cao tuổi trước và sau can thiệp của hai nhóm.....	91
Bảng 3.22. Hiệu quả can thiệp đối với chỉ số vệ sinh răng miệng (OHI - S) ở mức độ kém của người cao tuổi trước và sau can thiệp của hai nhóm.....	92
Bảng 3.23. Tỷ lệ tình trạng quanh răng (CPI) theo nhóm nghiên cứu trước và sau can thiệp.....	92
Bảng 3.24. Hiệu quả can thiệp đối với chỉ số CPI 3 (Túi lợi 4 - 5mm) của người cao tuổi trước và sau can thiệp của hai nhóm.....	93
Bảng 3.25. Số trung bình vùng lục phân theo CPI theo nhóm nghiên cứu trước và sau can thiệp.....	94

DANH MỤC BIỂU ĐỒ

Biểu đồ 3.1. Mức độ kiến thức về chăm sóc sức khỏe răng miệng của đối tượng nghiên cứu theo nhóm trước và sau can thiệp.....	84
Biểu đồ 3.2. Mức độ thái độ về chăm sóc sức khỏe răng miệng của đối tượng nghiên cứu theo nhóm trước và sau can thiệp.....	85
Biểu đồ 3.3. Mức độ thực hành về chăm sóc sức khỏe răng miệng của đối tượng nghiên cứu theo nhóm trước và sau can thiệp.....	89